

İçindekiler

İNSANLIK HALLERİ

- İnsanın Büyüklüğünü ve Küçüklüğünü Hatırlatanlar • 11
Tek İnsanın Değeri • 13
Yaşayanlar ve Yaşadığını Sananlar • 15
Moral Üzerine • 18
Yine Vefadan Yana • 21
Şırmamak Üzerine • 24
Yeryüzünün Kralı İnsan • 27
En Büyük Biziz • 30
Jean Gabin'in Mutlu Külleri • 32
İntihar Çeşitleri Üzerine • 35
Hazin Bir Yazgı • 38
İntihar • 41
Gençler ve İntihar • 43

TOPLUMSAL SAYGI YOKSUNLUĞUNA DAİR

- Karşılıklı • 47
Nelerle Uğraşıyoruz? • 49
Suç Yükleme • 51
Kim Haklı Kim Haksız? • 53
İçerdekiler, Dışardakiler • 55
İnsan Hayatı • 57
Gürültülü Şehir • 59
Hakem Derdimiz • 62
Saygı Seferberliği • 64
Dikkatler de Dağıldı • 66
Bu Kapağın Altında Ne Var? • 69
Bir Yavanlık Denizinde • 72
Köşeyi Dönen Dönene • 75
Duyuramamak • 77
Saat Kaç • 79

DEĞİŞENLER, DEĞİŞEMEYENLER

Aradıklarını Bulamayan Adam • 83

Centilmenliğin Kefareti • 88

Kızgın İnsanlar Ortasında • 92

Güneş Açtı, Böyle Oldu • 96

YAŞLILAR

Yaş ve Baş Üzerine • 101

Yaşlı Dostlar • 104

Eski Gençlerden Yeni Gençlere Anılar ve Mesajlar • 107

ÇOCUKLAR

Dünya Çocuklar Günü • 111

1979'da Türkiye'de Çocuk Olmak • 114

Asıl Başarı • 117

KADINLAR

Hanımfendilik Öldü mü? • 121

Sezar'ın Biraz Geç Verilen Hakkı • 124

Analar Üzerine • 127

AŞKLAR, EVLİLİKLER

Will you marry me Darling • 131

Gönül Kimi Severse • 133

Bay Trudeau'nun Hanımı • 135

Lady Di Prensese de Galles Olurken • 139

Büyük Bir Aşk • 142

YEŞİL VE HAYVAN SEVGİSİ

Yeşil Sevgisi • 147

Yeşil Düşmanları • 150

Tarihi Bir Korunun Hazin Yazgısı • 152

Kediler ve Köpekler Üzerine • 154

Hayvan Hikâyeleri • 156

ÖZEL GÜNLER, TATİLLER

Yılbaşılar Bayramları... • 161

On İki Ayın Sultanı • 164

Geçmiş Bayramın Ardından • 168
Yeni Bir Yılın Eşiğinde • 170
Dinlenmesini Bilmek • 172
Sözüm-ona Dinlenme... • 174
Turizm ve Dostluk • 176

GALATASARAY VE GALATASARAYLILIK

Galatasaray'ın Pilavı • 181
Pilav Üzerine • 183
Pilav Günü • 186
2000 Yılı'nın Galatasaraylısı-I • 189
2000 Yılı'nın Galatasaraylısı-II • 191
Bir Lise • 193
Fransız Hocasız Bir Galatasaray • 195

ÇEŞİTLİ

Bir Gezinin Özeti • 199
Uşaklara Dikkat! • 201
Bir Yüzsüzlük Örneği • 203
Ses Bandının Çağrışımları • 206
Asıl Kampanya • 208
Bıyıklar ve İnsanlar • 210
Yaşmak, Fes ve Şalvar Üzerine • 219

İNSANLIK HALLERİ

İnsanın Büyüklüğünü ve Küçüklüğünü Hatırlatanlar

23 Kasım sabahı Alsas'taki hava üssünden kalkan bir jet uçağı pilotundan 4 dakika sonra şu telsiz alınıyor:

“Reaktör bozuldu. Strasburg üzerindeyim. Atlamak istemiyorum.”

Bu telsizi alan hava üssü kumandanının emri kesindir:

“Derhal atlayacaksın.”

Birazdan alev almaya başlayacak olan uçağın 24 yaşındaki pilotu aşağıya doğru bir daha bakıyor.

Damlar, damlar, damlar... Caddeler, yollar. Ev bahçeleri, okul bahçeleri. Şurada bir fabrika. Beride bir tren yolu. Ötede gar.

“Atla, atla.”

Genç pilotun muhayyilesi tepkili uçağından daha hızlı. O damların altındaki insanları, o caddelerdeki çocukları, fabrikalardaki işçileri düşünüyor.

“Atla diyorum sana, atlasana.”

Atlamak kolay kumandanım. Şu düğmeye bastın mı kendini havada bulursun. Bu rüzgârsız Kasım sabahı paraşüt nasıl salına salına süzülür yere doğru. Ya bir dama, ya bir ağaca konuverirsin usulca. Hemen etrafına koşan iyi bakışlı insanlar. Çay verirler adama, sütlü kahve. Belki de konyak, ya da viski. Sonra eve telefon edersin:

“Evet, evet. Küçük bir kaza.”

“Canımın içi benim” der karın. “Yemin et, bir yerine birşey olmadı ya. Oh bilsen ne korktum, ne korktum. Hemen gel olur mu? Hemen şimdi.”

Tümende komutan:

“Niye ilk emirde atlamadın. Bir daha böyle şaka istemem” diye söylenir. Teknisyenler arızanın tartışmasını yaparlar. Ve hayat yeniden başlar. 24 yaşındaki, kalbi dinamo gibi vuran, taze damarlarında dipdiri kanı gürül gürül, sıcak sıcak dolaşan; dünyayı ümitli, arzulu, ateşli gören bir delikanlının hayatı.

“Deli olma. Atla diyorum sana.”

Karısının gözleri mavi... Berrak. Biricik oğulları Marg'ın sapsarı başı. Pembe dudaklarının ıslaklığı. Minicik elleri ile onun gözlerini tırmıklayışı.

Uçak tutuşmaya başladı bile. Delice bir hızla şehrin üstünden uçuyor. Ne de bitmez tükenmez seyirmiş. Şu küçük sanılan Strassburg.

Damlar, damlar, damlar. Damların altındaki insanlar. İlkokullarda binlerce Marg'lar. Onların anaları babaları. Yolda yayalar. Araçlarda yolcular. Karıları, kocaları, babaları, anaları.

Cehennemi bir duman genç pilotun nefesini sıkıyor. Son bir gayretle uçağı yükseltmeyi denedi. İşte şurada şehir bitiyor. Tarlalar, kırlar, ormanlar. Hava üssünde, elinde dürbün: “Deli mi bu oğlan” diye söylenen komutan şehrin uzağında arkasında simsiyah bir duman bırakarak yana yana kurşun gibi yere dikilen uçağın infilakini gördüğü zaman sendeliyor. Onu sendeleten sevgili bir teğmenin ölümü mü, yoksa 3 dakikanın içine sığan bir büyük insanlık destanının azameti mi?

Damlar altındaki insanlar, okuldaki çocuklar, yoldaki yolcular, hastahanelerde yatanlar, fabrikalarda çalışanlar kendilerine kıl kadar yaklaşıp uzaklaşan ecelin farkında bile değiller.

Yüzlerce Marg öleceğine, yüzlerce ana baba kan ağlayacağına, bir tek Marg öksüz, bir tek kadın dul kalsın diye düşünmüş koca teğmen.

Ama şimdi bütün Fransa, başta De Gaulle olduğu halde bu büyük ruhlu evladına ağlıyor.

Marg artık Fransa'nın çocuğudur.

Genç teğmenin feragati, bencillik, maddecilik, çıkarıcılık hırsının içinde insanlığını unutanların hepsini bir an için uyardı. Andrei Maurois'nin önyak olduğu *action civique* hareketine teğmenin ailesi için dört yandan bağışlar yağıyor.

Bunu şimdi nerden mi hatırladım, devekuşu.

Dün yolum Sirkeci'deki infilak alanından geçti de...

Tercüman, 25 Ocak 1959

Tek İnsanın Değeri

Bizde insan hayatını umursayan hele şu son zamanlarda hiç kalmadı gibi bir şey. Zamanla maddi, bencil, büsbütün nemelazımcı olduk çıktık.

Sokakta iki kişi birbirine girse aman bize bir şey olmasın diye yol değiştiriyoruz.

Geçende Beyoğlu'nun ortasında fenalık geçirip düşen ve kaşi yarılan bir hanımefendiyi kimse tutup da ayıltmaya, eczaneye ya da hastahaneye götürmeye cesaret edemedi. Gelen geçiyor, kadıncağız yerde kaderi ile peneleşiyordu. Koluna girip eczaneye götürdüğüm zaman kalfa yarayı temizlemedi. Pamukla alkol alıp kendim eczacılık etmek istedim. Bu sefer de hanım istemedi:

– Bırak oğlum dedi. Oyle kan revan içinde bırak beni ki şunlarda biraz ar damarı kaldı ise utansınlar insanlıklarından.

Geçen yıllar, Suadiye'de tramvay altında iki ayağı kesilen bir talihsizi arabamızı kanlanır diye yarım saat orada bekleten şoförlere ne buyurulur?

Üç ay önce tam radyoevinin karşısında çarpıp koma haline getirdiği kurbanını yol üstünde bırakıp kaçan hususiye ne sıfat verilir?

Amansız hastalığını tedavi için Almanya'ya gitmeye kalkan Ekrem Reşit'e ilkin bu orada da geçmez diye döviz reddetmek, belki mantığa, kanuna uyar ama hangi insafa sığar?

Tek tek bireylere yapılan bu insanlıktan uzak muameleler için örnek stokumuz bitmeyecek kadar boldur, bilmem bu sütunun altında Tevfik Erol arkadaşımıza gelen mektupları okuyor musunuz.

Bunların yüzde altmışı, hastahaneye alınmayan veremlilerin ya da bir hafta sonra ölüm halinde taburcu edilen başka hastaların iler acısı yakınmalarındır.

Durum böyle iken dünkü gazetelerde çıkan bir haber beni doğrusu çok afallattı.

Yedikule'de çalıştığı fabrikadan çıkararak Silivrikapı'daki evine bisikletle giden Aysel zelikpene adında bir genç kız bir bostana yuvarlanarak çok feci şekilde bir domates sırığına saplanmış.

Barsakları, karaciğeri, safra kesesini geçip diyaframı delip ciğere saplanan sırik genç kıızı hemen o an doymadığı hayattan ölümün karanlığına götürmek üzere iken Bakırköy İşçi Sigortaları Hastahanesi'nin gayretli doktorları 7 saat süren bir ameliyatla kızcağızı hayata çekmeye uğraşmışlar. Didinmişler terlemişler. Ama bu yetmemiş. Ayselciğin kurtarılması için Türkiye'de bulunmayan mucizevi bir Amerikan antibiyotiğı gerekmiş. Şehrin dört yanına haber salınmış. Hastahane telefonları seferber edilmiş. Sonunda şahsi dolabında kendi ve yakınları için sakladığı böyle bir ilacı bir ilaç fabrikatörü kazazedenin emrine vereceğini bildirmiş. Trafik Şubesi Müdürü de şehrin bir ucundaki fabrikadan öbür ucundaki hastahaneye ilacı kendi arabası ile 15 dakikada ulaştırmış. Bu insanüstü çabaların sonunda Aysel şimdi iyileşmekte imiş.

Bunu okurken önce rüya görüyorum sandım. Gözüm ister istemez gazetenin tarihine kaydı. Mevsimsiz ve soğuk bir 1 Nisan şakası olmasın diye. İnsanlıktan o kadar uzaklaştık ki...

Sonra gerçek olduğunu anlayınca gözlerim buğulandı, tüylerim ürperdi. İçimi sıcak bir şey kavradı.

Genç bir işçi kızcağız için uğraşan didinen o doktorları, dört tarafa telefon yağdıran polisleri, kendi için sağladığı mucize ilacı büyük bir insanlık duygusu ile hemen veren ilaç fabrikatörünü ve canavar düdüğünü öttüre öttüre şehri yıldırım süratiyle geçen Trafik Müdürü'nü kucaklayıp öpmek geldi içimden.

Sonra da ellerini iki elimle sıcak sıcak kavrayıp:

– Sağ olun, var olun. İnsanlığın daha bitmediğini, sâde midemizin değil, kalbimizin de yerinde durduğunu bize hatırlattınız, gösterdiniz.

Hem Aysel'i kurtardınız, tek insan hayatına bu kadar önem verdiniz. Hem de bunu bize gösterip cesaretlendirdiniz, ümitlendirdiğiniz için insanlık namına, kardeşlik namına size gönül dolusu teşekkür ederiz diye bağırmak geldi.

Tercüman, 16 Ağustos 1959

Yaşayanlar ve Yaşadığını Sananlar

Çalışmaktan yorulunca, çıkıp Kadıköy'ün sahaflarına uğruyorum.

Eski kitapları karıştırmak, alır insanı, başka bir yerlere götürür. Gönlünüz, bir iki saat boyu, sayfiye yapmış gibi dinlenir, tazeleşir. Geçende vitrinde eski baskı bir Kilis tarihi gördüm. Kilis'i hiç bilmem. Gitmek kısmet olmadı. Kilis'le uzak yakın bir ilişkim de yok. Ama onu yazana da, bastırana da imrendim. İkisi de Kilisli iki aydın kişi, kentlerini ele güne, bütün geçmişi ile tanıtmak için oturmuşlar, çalışmışlar, ortaya bu kitabı çıkarmışlar. Yazar, kim bilir kaç yıl boyu, doküman topladı. Her yeni dokümanı buldukça yeni bir sevinç duyarak. Bunlarıeledi, sıraya koydu. Her dokümandan yeni çağrışımlara varıp ilk taslağını genişletti, geliştirdi. Sonra masanın başına geçti, araştırma-bulma zevki ve kentine sevgi ile saygı borcunu yerine getirme duygusu ile, kim bilir ne güzel, dolu, mutlu, yoğun saatler geçirdi. Her fasıl bitince, kim bilir, nasıl onu hevesle yayımcı arkadaşına okudu. Nasıl ikisi de sevdikleri konu üzerinde tartıştılar. Kim bilir belki bu arada kentin yaşlılarının da düşüncelerini aldılar. Onların uyarılarına uydular. Gözlerinden kaçan yanlışları düzelttiler. Sonra kitap basılmaya başlandı. Basım evinden ilk gelen provalar, kim bilir, ne kılı kırk yaran bir özenle okundu, düzeltildi. Sonra kitap piyasaya çıkarıldı. Kilis'teki kitapçıların vitrinleri, nasıl Kilis tarihi ile donandı. Nasıl meraklıları, ilk günler, kitabı kapış kapış okudu.

Sonra bir bilirkişi kitap hakkında kim bilir, ne dikkatli bir eleştiri yazdı, ufak tefek eksikleri bir yana, Kilis konusunda nasıl bir gediği doldurduğunu belirtti. Kim bilir, yazan ve basanın içi, o gün ne benzersiz bir duygu ile doldu.

Mutluluk, salt mutluluk, çoğu zaman böyle küçük ve masum çalışmaların ürünüdür.

Üç haftadır Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü'nün salonunda eski hattatlarımızın ayet, hadis, kelam-ı kibar kesme yazıları sergileniyor. Bu sanatın usta temsilcisi Rıza Şener eski bir Tekel müdürü. Emekli olduktan sonra altmış beş yaşında, kendini bu işe vermiş. O yaştan sonra üstat Emin Barın'ı ve eski hattatları arayıp bulmuş,

önünü ilikleyip, genç bir öğrenci alçakgönüllülüğü ve uysallığı ile onların tenkitlerini dinlemiş, yanlışlarını, eksiklerini düzeltmiş ve bugün bu alanın tartışılmaz bir ustası olup çıkmış.

Topkapı Müzesi'nin bir köşesinde uyuklayıp duran nice şaheser hattın resmini almış ve sonra bunları büyük bir özenle altın varaklara geçirip kesmiş. Böylece şimdi her isteyen, ünlü hattatlarımızın bu şaheserlerini evine asıp gözünü ve gönlünü zenginleştirebilecek. Bay Rıza Şener'i önceden hiç tanımadım. Bu sergiye gittiğim gün tanıdım. Yaşam öyküsünü orada öğrendim. Eminim, henüz emekli olmadan, genç bir Tekel müdürü iken bugünkü kadar genç değildi. Yaşının yetmiş şu kadar olduğunu söylemesi o kadar anlamsız kalıyor ki. Karşınızdaki insan tığ gibi bir delikanlı. Bir iş çıkarmış, yararlı olmuş insanların o benzersiz doyunluğu ile asıl kişiliğini şimdi bulmuş. Onun için, gözleri genç genç parlıyor. Onun için, somurtuk, içi geçmiş, havı gitmiş yaşlılarından ayrılıyor. Boş durmamak, bir iş çıkarmak, bir gediği kapamak, değil sağlıklı bir insanı daha genç, hastalıklı bir insanı bile sağlıklı yapar, hatta bazen ölümü bile erteletir.

Yirmi beş yıl önce, Sanat Tarihi Profesörü Kurt Erdmann'ın asistanlığını yaptığım dönemde, bir emekli general tanıştım. Daha çok emekli bir büyükelçiyi ansındıran bu zarif general İstanbul'daki ve Anadolu'daki inceleme gezilerimizin hemen hepsine katılırdı. Hangi anıtlı ilgilendi ise, onun hakkında, değme sanat tarihçilerine taş çıkartan, titiz, özenli, ayrıntılı incelemeler yapardı. Bunlara bazen yıllar adardı. Ne oldu? En olgun yaşlarını en dolgun bir verimlilikle yaşadı. Sanat Tarihi'ne de kendi ölçüsünde katkıda bulundu. Tanrı gecinden versin, bu dünyadan göçünce de uçucu anılar dışında elle tutulur bir yapıt bırakmış olacak.

General de Gaulle, İkinci Dünya Savaşı'nın en civcivli döneminde, gece gündüz dolu ve gerilimli bir atmosferde başını işten almazken, bir gün yaveri Francis Coulet'ye şöyle bir özlemini açmış:

– Şu anda ne olmak isterdim biliyor musunuz? Bir kütüphane memuru. Ama Milli Kütüphane'de değil. Küçük bir taşra belediyesinin kasaba kütüphanesinde. Yaşınız altmışı bulmuş, oturmuşsunuz, incelemeler ürünü bir broşür yayımlamışsınız, “Madam Pompador Pontify'den Geçmiş miydi?”. Kasabanın rahibi bunu ciddi ciddi okumuş, sizi övdükten sonra, ufak tefek bazı eksikliklerinizi düzeltiyor. Siz de rahibi haklı bulan, onu okşayan bir

minnet yazısı yazıyorsunuz. Ne keyiftir bu, ne tatlı bir yaşamdır bu, düşünebiliyor musunuz?

Bir ana baba gününde, bir ölüm kalım savaşının en ateşli günlerinde tarih yapmakla meşgul bir büyük adamın şu candan özlemi çok ilginç değil mi?

Günleri hep iyi, yakışıklı, varlıklı kocaya, yata, otomobile, servete, üne, şıklığa, mücevhere, bütün öbür düzeyde kadınların kıskandığı şeylere varmak için bir basamak gibi kullanan iki genç ve güzel kadın tanıdım. İstediklerini bol bol elde ettiler. Ve boşluğunu yine daha çok gençken anlayıp, biri canına kıydı, öbürü her şeyi bırakıp gitti, sıcak bir iklimde tarihi bir küçük kentte iddiasız bir iş edindi.

Her küçük anın kadrini bilen bir yaşama girişti. “Miniskül yaşam” deyimini bu iki genç kadından duymuştum ilk defa. Ve bu miniskül yaşama özelemlerini gençlik ve güzelliklerinden hiç ummadığım bir olgunlukla anlatmışlardı bana uzun uzun. İri ve boş yaşamaktansa, küçük ama dolu yaşamak elbet daha akıllı bir işti.

Unamuno “Tanrım benden günün ayrıntılarını esirgeme” diye dua eder. “O benim günlük ekmeğimdir. Onu bana ver. Biz insanlar büyük acılardan ve sevinçlerden aklımızı kaçırmıyorsak, bunları küçük olayların, küçük oyalantıların sisi içinde yaşadığımız içindir. Yaşam işte budur, bu sistir.”

Zen rahibi de müritlerine “anı bilinçli yaşamayı”, “her küçük anın içinde var olmayı” öğütlüyor. Yaşam küçük ve büyük olayların bir bileşimidir. Küçük ve büyük özelemlerden oluşur. Gözü dönmüş bir hızla yalnız büyük ihtirasların peşinde koşanlar yaşamı yaşam yapan alçakgönüllü mutlulukların farkında olmadan göçer giderler. Hamlıktan kurtulamazlar.

Bunları niye mi yazıyorum? Bir test yapmak istediğim için, bazı kimseleri “eş mana?” diye şaşırtmak için.

Evet muhakkak bu yazıya “eş mana?” diyenler çıkacak. İçine battığımız sorunların çözümü dururken birinin bu gibi şeyler yazmasını yadırgayacaklar. Ama içine battığımız sorunların içinden çıkamıyorsak, bunun bir nedeni de yaşamı bütünlüğü ile kavrayamamızdır. Onu bir türlü kabul etmeyecekler. Etmeyedursunlar. Bu yazıya, “eş mana?” demeyenler de var ya. Onlar bana yeter de artar.